

Wokół zagadnień starotestamentowych 2

I. WAŻNIEJSZE MANUSKRYPTY HEBRAJSKIE

1. Codex Cairensis (Kodeks Kairski)

pochodzi z roku 895 po Chr., zawiera tylko rękopis ksiąg historycznych i prorockich, znajduje się w British Museum (Londyn). Jest dziełem szkoły rabinackiej w Tyberiadzie z tekstem masoreckim Mosze ben Aszera.

2. Codex Leningradensis (Kodeks Leningradzki)

Datuje się z roku 916 po Chr. Zawiera tekst wielkich i małych proroków, według punktacji palestyńskiej Mosze ben Aszera.

3. Codex Aleppensis

pochodzi z Aleppo, miejscowości syryjskiej, do niedawna niedostępny dla uczonych-bibliotekarzy. Po tzw. wojnie sześciodniowej (VI.1967) został udostępniony bibliotekom. Pochodzi z r. 900 po Chr., składa się z 380 kart,

pisany w dwu lub trzech kolumnach, zawiera tekst 24 kanonicznych ksiąg Starego testamentu. W masorę zaopatrzył go Rabbi Aaron ben Aszer.

4. Codex Petropolitanus (Kodeks Piotrogradzki)

zawiera cały Stary Testament, pochodzi z roku 1008 po Chr. Pierwotnie posiadał punktację babilońską (górną), potem palestyńską (dolną), wykonaną przez Mojżesza ben Aszera przed 1000 r. Znajduje się w Leningradzie.

5. Codex Reuchlinianus (Kodeks Reuchlina)

z roku 1105 po Chr. Zawiera tylko księgi prorockie. Tekst opracował Masoreta ben Naphtali.

6. British Codex

pochodzi z roku 950 po Chr. Zawiera część Starego Testamentu od Genesis (1 Mojż.) do Deuteronomium (V Mojż.). Znajduje się w posiadaniu Muzeum Brytyjskiego w Londynie.

II. Podział manuskryptów

Manuskrypty dzieli się w różny sposób i z wielu względów. Przytoczę jedynie najważniejsze z nich. Dzieli się je ze względu na:

A) Rodzaj materiału

1. papirusy
2. pergaminy

B) Formę materiału

1. zwoje
2. kodeksy

C) Kształt i wielkość pisma

1. majuskuły (rękopisy uncjalne)
2. minuskuły (rękopisy kursywne)

D) Technikę utrwalenia tekstu

1. rękopisy
2. druki

E) Kolor tuszu pisarskiego

1. czarny
2. kolorowy

RODZAJ MATERIAŁU

Teksty biblijne były utrwalone na dwu materiałach piśmiennych:

1. Papirus

Ojczyzną papirusu był Egipt. Wykorzystywano do tego roślinę w dużych ilościach rosnącą w delcie i nad brzegami Nilu. Owidiusz, słynny liryk rzymski, nazywa Nil „flumen papyrifera”. Papirus (charta aegyptiaca) przygotowywano w bardzo dokładny i skomplikowany sposób. Z łodygi rośliny *Cyperus papyrus* o długości 4-5 m wydzielano igła bardzo cienkie, ale możliwie najszersze paski. Paski te biegnące najpierw wzdłuż, kładziono równolegle obok siebie na desce zwilżonej wodą z Nilu. Następnie kładziono drugą warstwę pasków biegnących poprzecznie tak, że stykały się ze sobą pod kątem prostym. Całość wkładano do prasy, a kleista ciecz wydzielająca się z rośliny łączyła obie warstwy pasków i likwidowała wszelkie nierówności. Po dokładnym wyschnięciu w słońcu otrzymywano materiał około 50 X 20 cm, który następnie sklejano w zwoje papirusowe żądanej długości, najczęściej 10 m, chociaż bywały i dłuższe. Wreszcie zwój nawijano na specjalnie sporządzony wałek drewniany.

Pióro pisarskie wyrabiano z trzciny (calamus, canna), natomiast farbę pisarską, będącą prototypem inkaustu-atramentu wyrabiano z odpowiednio dobranej ilościowo mieszaniny sadzy, kleju i wody.

Egipcjanie prowadzili rozległy handel papirusem, między innymi z Fenicją. Ok r. 1090 przed Chr. Zakarbaa, książę fenickiego miasta Byblos zakupił

od Egipcjanina Wen-Ammona 500 zwojów gotowych papirusów (The New Bible Dictionary, s. 926).

Zwoje papirusowe są najstarszą formą manuskryptów biblijnych. Przeważająca część ksiąg Starego testamentu i najprawdopodobniej wszystkie księgi Nowego Testamentu zostały utrwalone na papirusie. Obliczono, że całość ksiąg Nowego Testamentu zmieściłaby się na zwoju długości 70 m (E. Dąbrowski, Prolegomena do Nowego Testamentu, s. 80).

W związku z tym, że Grecy zarówno roślinę, jak i materiał piśmienny z niej pochodzący nazywali „Byblos”, stąd też zwój papirusowy otrzymał tę samą nazwę. Tym samym grecki termin biblos lub biblion otrzymał znaczenie: KSIĘGA.

Niektóre teksty biblijne świadczą o zapisie na zwoju papirusowym. Król judzki Jojakim (608-598 r. p. Chr.) rzucił do ognia zwój Księgi Jeremiasza (Jer 36,30-36). O zwojach wspomina żydowska nazwa części PISM: „Chameisz megillot” – Pięć zwojów:

- **Księga Rut**
- **Pieśń nad Pieśniami**
- **Księga Kaznodziei Salomona**
- **Treny Jeremiasza**
- **Księga Estery**

O zwoju wspominają również: Ezdr 6,2; Ps 40,8; Jer 36,2.4.6.14; Ez 2,9; 3,1-3; Zach. 5,1.2; 2 Tym 4,13; Obj 5,1.

Odkrycia archeologiczne dostarczają ciągle nowych manuskryptów biblijnych. Dane sprzed kilku lat podają, że wszystkich papirusów jest przeszło 300, w tym ponad 200 z tekstami starotestamentowymi i ok. 100 z tekstami Nowego Testamentu.

Papirusy oznaczone są literą „P” z dołączeniem cyfry arabskiej wskazującej kolejność odkrycia papirusu.

(c. d. n.)

Henryk Turkanik

(„Głos Kaznodziejski” 4/97)